

עסקים ולומדים

זווית יהודית אקטואלית לקהילת אנשי העסקים

פרשת בלק, י"ז תמוז תשע"ה

החז"ל רבינו
מרכז הבנייה
הישראלי

ארגון רבני צהר

מבלעם ועד בלפור

ישנה הקבלה מרשימה בין סיפור בלק ובלעם לסיפור בריחת יעקב מלבן בספר בראשית. השחקנים שונים, אבל העלילה דומה להפליא. אין זה מקרה שהגמרא מזהה את בעור, אבי בלעם, עם לבן: "תנא: הוא בעור הוא כושן רשעים הוא לבן הארמי" (סנהדרין ק"ה ע"א).

כשמלאך ה' חוסם את דרכו של בלעם בהליכתו למואב, האתון יורדת למשעול הכרמים ולוחצת את רגלו אל הגדר. מהי גדר זו? החזקוני (במדבר כ"ב, כ"ד) ותרגום יונתן מזהים גדר זו עם הגלעד שעשו יעקב ולבן בהר הגלעד: "יש מפרשים אותו הגדר הוא הגל שהיה עד בין יעקב ללבן הארמי... והוא הלך עכשיו ועבר את הגל לרעה לישראל לקללם, לכך בא הגל שהיה עד ביניהם להזיקו". לבן חשב להרע ליעקב עד שהקב"ה עצר אותו בחלום הלילה: וַיִּבֹּא אֶל-קַיִם אֶל-לָבֶן בִּיטוֹי דוּמָה: "וַיִּבֹּא אֶל-קַיִם אֶל-בִּלְעָם לִילָה וַיֹּאמֶר לוֹ. (במדבר כ"ב, כ')

אחרי פרשת הגלעד מסופר על מאבק יעקב עם המלאך. המלאך מנסה לפגוע בו, אך לבסוף הוא מכיר בעליונותו ומברך אותו. שרו של עשו מודה ליעקב על הברכות ערב כניסתו לארץ ישראל. וכך אומר הרמב"ן על בלעם: וכן היה החפץ לשם הנכבד מתחלה שילך עמם, אחרי הודיעו אותם שלא יקללם ושיתנהג בעינים כאשר יצוה, כי הרצון לפניו יתברך שיברך את ישראל מפי נביא לגוים. (במדבר כ"ב, כ')

יש כאן תבנית קבועה. הגויים צריכים לברך ולאשר את כניסת בני ישראל לארץ ישראל. בני ישראל לא נכנסים לארץ ישראל כעם בודד ונפרד. תמיד יש ניסיון ובמידה מסוימת הצלחה, בשיתוף הגויים בכניסה לארץ ישראל, אם מרצון ואם בעל כרחם. כניסת בני ישראל לארץ ישראל איננה אירוע פרטי, אלא היא בעלת משמעות וצורך אוניברסליים. זו גם כוונת הסוגיה בברכות (י"ב ע"ב) המבקשת לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע: "בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע... מאי טעמא? ... אמר רבי יוסי בר אבין משום דכתיב בה האי קרא כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו". על פסוק זה, "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו" (במדבר כ"ד, ט'), פירש רש"י: "כרע שכב כארי. כתרגומו, יתישבו בארצם בכח ובגבורה". לפי רש"י יש בפסוק זה משום "מברך את ישראל מפי נביא לגוים" וכן חשוב להכניס פן זה לפרשת קריאת שמע העוסקת בקבלת עול מלכות שמים. ללמדנו שהשאיפה לעתיד לבוא היא שהעולם כולו ייטול חלק בהכרת אדנות הבורא בבחינת: "וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה".

בימים ההם ובזמן הזה

כאמור, משחר ההיסטוריה של עם ישראל, בכל פעם שעם ישראל נכנס לארץ ישראל יש ניסיון לשתף בה את אומות העולם. זה מתחיל באברהם אבינו, היהודי הראשון שכף רגלו דורכת על אדמת ארץ ישראל, המביא עמו "את הנפש אשר עשו בחרן" (בראשית י"ב, ה'); ממשיך ביעקב הזוכה בדרכו חזרה לארץ ישראל לברכות מלבן, שרו של עשו ובהמשך מעשו עצמו. במקרה של לבן, הברכה לא ניתנת מרצונו הטוב אלא בכפייה. אצל משה רבנו הוא פונה אל יתרו ומזמין אותו להצטרף לבני ישראל במסעם לתוך ארץ ישראל: וַיֹּאמֶר אֶל נָא תַעֲזֹב אֶתְּנֶךָ כִּי עַל כֵּן יִדְעַתְּ חֵן יְתֵנוּ בְּמִדְבָּר וְהִיִּית לָנוּ לְעֵינִים. וְהִיא כִּי תֵלֶךְ עִמָּנוּ וְהִיא הַטֹּב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב ה' עִמָּנוּ וְהִטְבְּנוּ לָךְ. (במדבר י', כ"ט-ל"ב). הגר"ד סולוביצ'יק זצ"ל העיר כי יש כאן הזמנה לכל אומות העולם לבוא ולהצטרף לבני ישראל. גם בהצהרת כורש, בתחילת תקופת בית שני אנו מוצאים כגון זה: ובשנת אחת לכוּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס לְכֹלֹת דְּבַר ה' מִפִּי יְרֵמְיָה הַעִיר ה' אֶת רוּחַ כֹּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס וַיַּעֲבֹר קוֹל בְּכָל מַלְכוּתוֹ וְגַם בְּמִקְתָּב לֵאמֹר: כִּי ה' אָמַר כֹּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כֹּל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֶל-קִי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָקֵד עָלַי לְבִנּוֹת לוֹ בֵּית בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה. מִי בָכֶם מָקַל עִמּוֹ וְהִי אֶל-קִי עִמּוֹ וַיַּעַל לִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַיִּבֶן אֶת בֵּית ה' אֶל-קִי יִשְׂרָאֵל הוּא הָאֵל קִיִּם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם. (עזרא א, א-ג)

עיקרון זה התקיים שוב גם בעת החדשה, עם התעוררות השיבה לציון בהצהרת בלפור ובהצבעת עצרת האומות המאוחדות על הקמת מדינת ישראל. על ההצבעה באו"ם אמר הרב סולוביצ'יק זצ"ל: "דפיקת הדוד נשמעה במערכה הפוליטית. מבחינת היחסים הבין לאומיים לא יכניש אף איש, שתקומת מדינת ישראל, במובן פוליטי, היתה התרחשות כמעט על טבעית. רוסיה וארצות המערב תמכו יחד ברעיון ייסודה של מדינת ישראל, והיתה זו אולי ההצעה היחידה שבנוגע לה התאחדו המזרח והמערב. נוטה אני להאמין, שארגון האומות המאוחדות נוצר במיוחד לתכלית זו – לשם מילוי שליחות שהטילה עליו ההשגחה. נדמה לי, שאין להצביע על שום הישג ממשי אחר על ידי האו"ם. חז"ל הביעו כבר את הדעה, כי לפעמים "מטר" יורד "בשביל יחיד" ובשביל עשב אחד. אינני יודע מי ראו נציגי העתונות בעיני בשר בכסא הנשיאות באותה אסיפה גורלית, אשר בה הוחלט על ייסוד מדינת ישראל, אבל מי שהסתכל אז היטב בעינו הרוחנית, הרגיש ביושב הראש האמיתי שניצח על הדיונים, והוא – הדוד". (קול דודי דופק, דברי הגות והערכה, עמ' 23-24)

לפי חלק מהמנהגים, נקראים בהפסדת פרשת מסעי פסוקי חזון אחרית הימים של ישעיהו, כמו כדי להראות מה מטרת המסעות, לשם מה אנחנו צועדים לקראת ארץ ישראל, מה השאיפה והמגמה של כנסת ישראל: וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִכּוֹן יְהִיֶה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הָהָרִים וְנִשָּׂא מִגְבָּעוֹת וְנִהְרֹו אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם. וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לֹכֵז וְנִעְלָה אֶל הָר ה' אֶל בֵּית אֱלֹהֵי קַיִם יַעֲקֹב וַיִּרְגְּזוּ וְנִלְכְּהוּ בְּאֶרְצוֹ תִּי כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַם. וְשָׁפַט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לַעַמִּים רַבִּים וְכָתַתוּ חֻבּוֹתֵם לְאֵתִים וְחִנּוּתוֹתֵיהֶם לְמִצְמָרוֹת לֹא יֵשָׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חֻבֵּב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלִּחְמָה" (ישעיהו ב', ב"ד)

ועוד נאמר בישעיהו (ס"ו, כ'): "וְהִבִּיאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם מִנְחָה לַה' בְּסוּסִים וּבְכָרִים וּבְצִבְיִים וּבְפָרָדִים וּבְכָל־חַיֵּי הַבְּרִיאָה וְהָיָה כָּל אֲחֵיכֶם וְהִבִּיאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם וְגו', וְהִי הַמַּלְכוּת הַהִיא נִמְשָׁךְ וְאִינוּ פּוֹסֵק לְעוֹלָם". על הר קדשי ירושלים אמר ה' כְּאֲשֶׁר יִבְיֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמִּנְחָה בְּכָל טְהוֹר בֵּית ה'". הרמב"ן לשיר השירים (ח, י"ג) מפרש פסוק זה בנוגע לגאולה כך:

"ואחר כן יבואו הנפוצות המפוזרים בין העמים ושמו להם ראש א' והוא משיח בן דוד שהיה עמהם בגלות וברשיון מלכי האומות ובעזרתם ילכו לארץ ישראל כדכתיב והביאו את כל אחיכם וגו', ויהי המלכות ההיא נמשך ואינו פוסק לעולם". שבועה זו משקפת את הדרישה ואת האידיאל שיש לשתף את הגויים בכניסה לארץ ישראל כל אימת שיאירע הדבר. הרצון לפניו יתברך שיברך את ישראל מפי נביא לגויים". אם העלייה והחזרה והכיבוש של ארץ ישראל יעשו ביום מן הימים "כחומה", ללא השתתפות ורשיון הגויים, הרי שיש בכך פגם באוניברסליות של הכניסה לארץ ומשמעותה הרוחנית.

הכותב הינו: הרב ד"ר משה פינצ'וק

ראש המרכז למורשת ישראל, המכללה האקדמית נתניה

בארגון רבני צהר חברים למעלה מ-1,000 רבנים ואנשי חינוך, הפועלים בהתנדבות לקידום זהותה היהודית של מדינת ישראל, מתוך הידברות ושותפות. ארגון רבני צהר מבוסס על עקרונות של יושרה ונאמנות למדינה, תוך מחויבות להלכה ולמסורת היהודית.

ארגון צהר מזמין אותך להיות שותף באיחוד החברה הישראלית
ובעיצוב דמותה היהודית של מדינת ישראל

לתרומות ולתמיכה בפעילויות של צהר: 1800-071-414 | www.tzohar.org.il

חפשו אותנו ב-f

